

بررسی نیمرخ شخصیتی معتادان به مواد مخدر با استفاده از دو نظام شخصیتی کلونینجر و آیزنگ

صمیمه کتابی^۱، مرحوم دکتر فرهاد ماهر^۲،
دکتر احمد برجعلی^۳

چکیده

طرح مساله: شناسایی عوامل شخصیتی گرایش به مواد مخدر، به تشخیص و درمان هر چه بهتر اعتیاد کمک کرده و با ارائه به موقع خدمات مشاوره‌ای و روان‌شناختی نیز می‌توان از اعتیاد افراد مستعد تا حدودی پیشگیری کرد. لذا هدف این پژوهش، بررسی نیمرخ شخصیتی معتادان به مواد مخدر، با استفاده از دو نظام شخصیتی کلونینجر^۴ و آیزنگ^۵ است.

روش: یکصد نفر معتاد به مواد مخدر و یکصد نفر غیر معتاد، به روش نمونه‌گیری در دسترس برگزیده شدند و پرسشنامه‌های شخصیتی کلونینجر و آیزنگ را تکمیل کردند. برخی ویژگی‌های جمعیت‌شناختی معتادان به مواد مخدر نیز گردآوری و داده‌های پژوهش به کمک روش‌های آماری تجزیه و تحلیل شد.

یافته‌ها: این پژوهش نشان داد که بین ابعاد سرشتی نوجویی (تازگی طلبی)، آسیب پرهیزی، ابعاد منشی خودراهبری و همکاری نظام شخصیتی کلونینجر و ابعاد روان‌نژندگرایی و روان‌پریش‌گرایی نظام شخصیتی آیزنگ، در معتادان به مواد مخدر و افراد عادی تفاوت معناداری وجود دارد.

نتایج: معتادان به مواد مخدر در ابعاد نوجویی (تازگی طلبی)، آسیب پرهیزی، روان‌نژندگرایی و روان‌پریش‌گرایی، در مقایسه با افراد عادی، نمرات بالاتر و در ابعاد خود راهبری و همکاری، نمرات پایین‌تری کسب کردند.

کلید واژه‌ها: اعتیاد به مواد مخدر، شخصیت، کلونینجر، آیزنگ

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۷/۱۰/۱۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۷/۴/۳

مقدمه

اعتیاد به مواد مخدر به عنوان یک اختلال روان‌پزشکی، با ابعاد زیست‌شناختی، روان‌شناختی و اجتماعی، یکی از مشکلات بزرگ کشور به شمار می‌رود. بر پایه آمارهای

۱- کارشناس ارشد روانشناسی شخصیت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج - نویسنده مسؤول f.ketabi@gmail.com

۲- دکترای روانشناسی، ریاست دانشکده روانشناسی و عضو هیئت علمی سابق دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

۳- دکترای روانشناسی بالینی، ریاست دانشکده روان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی

4. Cloninger, C.R

5. Eysenck, H.J

رسمی، در حال حاضر ۱۲۰۰۰۰۰ تا ۱۸۰۰۰۰۰ نفر معتاد در کشور وجود دارند (ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۸۶).

خصوصیات روانی- شخصیتی معتادان به مواد مخدر، صرفاً ناشی از مواد مخدر نیست، بلکه معتادان، قبل از اعتیاد دارای نارسایی‌های روانی و شخصیتی عدیده‌ای بوده‌اند که بعد از اعتیاد به صورت مخرب‌تری ظاهر و تشدید شده، لذا مسئله معتاد، تنها مواد مخدر نیست، بلکه در اصل رابطه متقابل شخصیت او و اعتیاد مطرح است. تاکنون نظریه خاص قابل آزمونی که متغیرهای شخصیتی را با رفتارهای وابسته به مواد پیوند دهد، وجود نداشته است. کلونینجر مطرح کرد که نیمرخ‌های شخصیتی متفاوت، دو مسیر به سوی الکلیسم و بطور کلی سوءمصرف مواد را پیش‌بینی می‌کنند. نظریه اصلی وی بیان می‌کند که تعامل سه نظام مستقل ژنتیکی، عصبی و زیست‌شناختی در سیستم اعصاب مرکزی (سیستم‌های فعال‌سازی رفتاری، بازداری رفتاری و نگهداری رفتاری)، زمینه الگوهای منحصر بفرد پاسخ رفتاری به تجربه نو، پاداش و تنبیه است. این الگوهای پاسخ، موجب اختلاف شخصیت بهنجار و به همان اندازه ایجاد اختلال شخصیتی و رفتاری، از جمله الکلیسم و سایر سوءمصرف‌های مواد می‌شود (آدامز^۱ و همکاران، ۲۰۰۳). فعال‌سازی رفتاری عبارت است از فراخوانی رفتار در پاسخ به پدیده‌های نو و نشانه‌های پاداشی یا رهایی از تنبیه. بر این اساس افراد در چنین فعالیت‌های رفتاری که «نوجویی» نامیده می‌شود، با هم متفاوت هستند. بازداری رفتاری در پاسخ به نشانه‌های تنبیه یا فقدان پاداش انجام می‌شود. بنابراین افراد به لحاظ قابلیت بازداری رفتاری، «آسیب‌پرهیز» نامیده می‌شوند و با یکدیگر تفاوت دارند. رفتاری که در گذشته تقویت دریافت کرده است، حتی در شرایطی که تقویت ادامه نداشته باشد نیز تکرار می‌شود و افراد در میزان این تداوم رفتاری که پس از قطع تقویت وجود دارد و «پاداش وابستگی» نامیده می‌شود نیز با هم تفاوت دارند. جنبه‌های منشی شخصیت، علی‌رغم سرشت که به تفاوت‌های موجود در واکنش‌های هیجانی خودکار و عادت‌ها اختصاص دارد، به تفاوت‌های فردی در خصوص خودانگاره‌های مربوط به اهداف و ارزش‌ها می‌پردازد. چنین خودانگاره‌هایی می‌توانند ارزش و معنای هرآنچه تجربه می‌شود را تعریف کنند. بنابراین از این رهگذر می‌توانند واکنش‌های هیجانی را تغییر

دهند. براساس سه بُعد منش، هم دیدگاه‌های عقلانی در مورد موانع فردی و غیر فردی را شامل می‌شود و هم دیدگاه‌های هیجانی را در بر می‌گیرد (کلونینجر، ۱۹۹۱). آیزنگ نیز شخصیت را به عنوان سه صفت سرشتی با مبنای زیستی در نظر گرفته که نظریه وی ارزش نظری و کاربردی دارد، چرا که برخی مکانیزم‌های زیستی، زمینه صفات شخصیتی که فرض شده در مصرف مواد مخدر عامل خطر باشند را مشخص می‌کند (اکتون^۱، ۲۰۰۳).

این پژوهش با هدف بررسی نیمرخ شخصیتی معتادان به مواد مخدر، با استفاده از دو نظام شخصیتی کلونینجر و آیزنگ انجام شد.

روش

طرح پژوهشی حاضر، از نوع پس رویدادی است. جامعه آماری پژوهش، مردان معتاد به مواد مخدر مراکز خود معرف ترک و بازتوانی اعتیاد شهر هشتگرد بود. از میان این افراد یکصد نفر به صورت در دسترس انتخاب شدند. افزون بر این، یکصد نفر از افراد عادی، از میان افرادی که هیچ نوع ماده مخدر مصرف نمی‌کردند نیز به عنوان گروه گواه انتخاب شدند. برای اجرای پژوهش، علاوه بر پرسشنامه ویژگی‌های جمعیت‌شناختی، ابزارهای زیر بکار برده شد:

الف- فرم تجدید نظر شده پرسشنامه شخصیتی آیزنگ (EPQ-R)، برای سنجش ویژگی‌های شخصیتی ساخته شده و دارای شش مقیاس است: (۱) برون‌گرایی، (۲) روان‌نژندگرایی، (۳) روان‌پریش‌گرایی، (۴) جرم‌جویی، (۵) گرایش به اعتیاد و (۶) گرایش به تحریف (کاویانی، ۱۳۸۴). البته در پژوهش حاضر از مقیاس‌های ۴، ۵ و ۶ استفاده نشده است.

کاویانی (۱۳۸۴)، پایایی این آزمون را به کمک آلفای کرونباخ در نمونه ایرانی، شامل ۱۲۱۲ نفر، برای برون‌گرایی ۰/۷۹، روان‌پریش‌گرایی ۰/۷۶، روان‌نژندگرایی ۰/۸۶، گرایش به اعتیاد ۰/۷۴، جرم‌جویی ۰/۷۵ و گرایش به تحریف ۰/۷۱ و روایی آن را برای برون‌گرایی ۰/۸۴، روان‌پریش‌گرایی ۰/۷۵، روان‌نژندگرایی ۰/۷۳، گرایش به اعتیاد ۰/۷۰، جرم‌جویی ۰/۶۸ و گرایش به تحریف ۰/۶۳ بدست آورد.

ب- پرسشنامه شخصیتی سرشت و منش کلونینجر (TCI)، برای سنجش خصلت‌ها و ویژگی‌های شخصیتی ساخته شده است که یا از طریق وراثت (سرشت) و یا از طریق محیط (منش)، در فرد موجود است. این پرسشنامه دارای هفت مقیاس گوناگون است: ۱) نوجویی (تازگی طلبی)، ۲) آسیب‌پرهیزی، ۳) پاداش وابستگی، ۴) پشتکار، ۵) خودراهبری، ۶) همکاری و ۷) خودفراروی. چهار مقیاس اول ابعاد سرشت و سه مقیاس دیگر ابعاد منش را می‌سنجد (کاوینی، ۱۳۸۴).

کاوینی (۱۳۸۴)، همبستگی درونی مقیاس‌ها را با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ در نمونه، شامل ۱۲۱۲ نفر را برای نوجویی ۰/۷۲، آسیب‌پرهیزی ۰/۸۰، پاداش وابستگی ۰/۷۳، پشتکار ۰/۵۵، همکاری ۰/۷۷، خودراهبری ۰/۸۴ و خودفراروی ۰/۷۲ بدست آورد. ضرایب روایی ($n=100$) عبارت است از: نوجویی ۰/۷۵، آسیب‌پرهیزی ۰/۷۲، پاداش وابستگی ۰/۸۷، پشتکار ۰/۹۰، همکاری ۰/۷۶، خودراهبری ۰/۶۶ و خودفراروی ۰/۸۶.

یافته‌ها

داده‌های بدست آمده از یکصد نفر معتاد به مواد مخدر و یکصد نفر افراد عادی تحلیل شد. با استفاده از آزمون t ، معتادان به مواد مخدر و افراد عادی در ابعاد سرشتی و منشی پرسشنامه سرشت و منش کلونینجر (TCI) و ابعاد پرسشنامه شخصیتی تجدیدنظر شده آیزنگ (EPQ-R) مقایسه شدند. نتایج این مقایسه‌ها در جدول شماره ۱ و ۲ درج شده است.

جدول شماره ۱: مقایسه معتادان به مواد مخدر و افراد عادی در ابعاد سرشتی و منش پرسشنامه (TCI)

متغیر	گروه	معتادان به مواد مخدر	افراد عادی	درجه آزادی	t	سطح معناداری
بعد سرشتی نوجویی	۱۱	۹/۴۵	۱۹۸	۳/۲۳	۰/۰۱	
بعد سرشتی آسیب‌پرهیزی	۱۰/۰۴	۸/۶۸	۱۹۸	۲/۶۶	۰/۰۱	
بعد سرشتی پاداش وابستگی	۷/۸۸	۸/۳۲	۱۹۸	۱/۳۷	-	
بعد سرشتی پشتکار	۳/۰۵	۳/۳	۱۹۸	۱/۴۷	-	
بعد منشی خودراهبری	۱۰/۱۶	۱۳/۰۴	۱۹۸	۴/۴۳	۰/۰۱	
بعد منشی همکاری	۱۴/۷۵	۱۶/۲۱	۱۹۸	۲/۸۶	۰/۰۱	
بعد منشی خودفراروی	۱۰/۰۸	۹/۴۹	۱۹۸	۱/۳	-	

همانگونه که جدول شماره ۱ نشان می‌دهد، نمرات معتادان به مواد مخدر در ابعاد سرشتی نوجویی (تازگی طلبی) و آسیب‌پرهیزی و ابعاد منشی خودراهبری و همکاری نظام شخصیتی کلونینجر، بطور معناداری با افراد عادی تفاوت دارد.

جدول شماره ۲: مقایسه معتادان به مواد مخدر و افراد عادی در ابعاد پرسنامۀ (EPQ-R)

گروه	معتادان به مواد مخدر	افراد عادی	درجه آزادی	t	سطح معناداری
متغیر					
بعد برون‌گرایی	۱۳/۴۸	۱۳/۴۷	۱۹۸	۰/۰۲	-
بعد روان‌نژندگرایی	۱۸/۱۰	۱۴/۳۸	۱۹۸	۵/۷۲	۰/۰۱
بعد روان‌پریش‌گرایی	۱۰/۰۴	۸/۷۶	۱۹۸	۲/۳۷	۰/۰۵

جدول شماره ۲ نشان می‌دهد که نمرات معتادان به مواد مخدر در ابعاد روان‌نژندگرایی و روان‌پریش‌گرایی نظام شخصیتی آیزنگ به طور معناداری با افراد عادی تفاوت دارد.

بحث

هدف از پژوهش حاضر، مقایسه نیمرخ شخصیتی معتادان به مواد مخدر و افراد عادی با استفاده از دو نظام شخصیتی کلونینجر و آیزنگ، بود. این پژوهش نشان داد: - بین بُعد سرشتی نوجویی (تازگی طلبی)، نظام شخصیتی کلونینجر در معتادان به مواد مخدر و افراد عادی، تفاوت معناداری وجود دارد، به طوری که سطح نوجویی (تازگی طلبی)، در معتادان به مواد مخدر بالاتر از افراد عادی است. این یافته در مطالعات قبلی ایورن^۱ و همکاران (۲۰۰۷)، آباته داگا^۲ و همکاران (۲۰۰۷)، هساک^۳ و همکاران (۲۰۰۴)، فاسینو^۴ و همکاران (۲۰۰۴)، لی بن^۵ و همکاران (۲۰۰۴)، ویگرز^۶ و همکاران (۲۰۰۳)، آدامز و همکاران (۲۰۰۳)، گردنر^۷ و همکاران (۲۰۰۲)، هلموس^۸ و

1 - Evren, C.
 2 - Abbate-Daga, G
 3 - Hosak, L
 4 - Fassino, S.
 5 - Le Bon, O
 6 - Weijers, H.-G.
 7 - Gerdner, A.
 8 - Helmus, T.C

همکاران (۲۰۰۱)، پالیزلو^۱ و همکاران (۱۹۹۷)، رحمانیان و حسنی (۱۳۸۴)، حاج سید جوادی (۱۳۸۳) و عامری (۱۳۸۱) نیز تکرار شده است. از آنجا که نوجویی مستلزم دریافت تحریکات مکرر در جهت حفظ بهینه دوپامینرژیک پس سیناپسی است، همراهی درجات بالای نوجویی (تازگی طلبی)، با رفتارهایی همچون سیگار کشیدن و سوءمصرف مواد مطرح شده است. (کاپلان و سادوک^۲، ۲۰۰۳)

- بین بُعد سرشتی آسیب‌پرهیزی نظام شخصیتی کلونینجر در معتادان به مواد مخدر و افراد عادی، تفاوت معناداری وجود دارد، به طوری که سطح آسیب‌پرهیزی در معتادان به مواد مخدر بالاتر از افراد عادی است. این یافته با یافته‌های پیشین آباته داگا و همکاران (۲۰۰۷)، هساک و همکاران (۲۰۰۴)، ویگرز و همکاران (۲۰۰۳) و گردنر و همکاران (۲۰۰۲) همسو است که رابطه آسیب‌پرهیزی و اعتیاد به مواد مخدر را تأیید کرده‌اند. البته کلونینجر (۱۹۸۷)، اشاره می‌کند که در میان ابعاد سرشتی نظریه‌اش، فقط بعد آسیب‌پرهیزی به طور گذرا و موقتی به هنگام افسردگی و یا هیجان‌زدگی افزایش می‌یابد. لذا نمی‌توان دقیقا تعیین کرد که نمرات آسیب‌پرهیزی بالاتر معتادان به مواد مخدر، ناشی از اختلالات خلقی همراه با اعتیاد است یا عاملی شخصیتی زمینه‌ساز اعتیاد به مواد مخدر است. به هر حال درک این رابطه حداقل در راهبردهای درمانی اعتیاد می‌تواند کارساز باشد.

- بین بُعد منشی خودراهبری نظام شخصیتی کلونینجر در معتادان به مواد مخدر و افراد عادی، تفاوت معناداری وجود دارد، به طوری که سطح خودراهبری در معتادان به مواد مخدر پایین‌تر است. این یافته در مطالعات قبلی آباته داگا و همکاران (۲۰۰۷)، هساک و همکاران (۲۰۰۴)، فاسینو و همکاران (۲۰۰۴)، پالیزلو و همکاران (۱۹۹۷) و عامری (۱۳۸۱) نیز تکرار شده است و همگی ارتباط خودراهبری و اعتیاد به مواد مخدر را تأیید کرده‌اند. همانطور که کلونینجر (۲۰۰۴)، اشاره می‌کند؛ موفقیت در ترک سوءمصرف مواد را می‌توان از روی سطح کارآمدی فرد پیش‌بینی کرد نه درجه وابستگی جسمانی او به سوءمصرف موادی نظیر هروئین و تنباکو. به نظر می‌رسد که می‌توان در رابطه با پیشگیری و درمان اعتیاد به مواد مخدر، آموزش مهارت‌های خودراهبری به افراد را مد نظر قرار داد.

1 - Pellissolo, A.

2 - Kaplan, H.I., & Sadock, B.J

- بین بُعد منشی همکاری نظام شخصیتی کلونینجر در معتادان به مواد مخدر و افراد عادی تفاوت معناداری وجود دارد، به طوری که سطح همکاری در معتادان به مواد مخدر پایین تر است. این یافته با پژوهش های قبلی آباته داگا و همکاران (۲۰۰۷) و هساک و همکاران (۲۰۰۴)، نیز همسو بوده است. کلونینجر (۱۹۸۷)، همکاری را بر پایه پنداشت از خویشتن، به عنوان بخشی از جهان انسانی و جامعه قرار می دهد که با توجه به این یافته، مهارت های ضعیف در این بعد می تواند سوق دهنده به سوی اعتیاد باشد.

- بین بُعد روان نژندگرایی نظام شخصیتی آیزنگ در معتادان به مواد مخدر و افراد عادی، تفاوت معناداری وجود دارد، به طوری که سطح روان نژندگرایی در معتادان به مواد مخدر بالاتر است. این یافته با پژوهش های دیگرز و همکاران (۲۰۰۳)، ابو عرب و هاشم^۱ (۱۹۹۵)، نیشیت^۲ و همکاران (۱۹۹۴)، لادهی و تاکور^۳ (۱۹۹۳) و عامری (۱۳۸۱)، همسو است و همه این یافته ها نشانگر رابطه اعتیاد و روان نژندگرایی است. لذا روان نژندگرایی به عنوان عامل شخصیتی گرایش به هیجانانگ منفی، می تواند زمینه ساز گرایش به مواد مخدر باشد.

- بین بُعد روان پریش گرایی نظام شخصیتی آیزنگ در معتادان به مواد مخدر و افراد عادی، تفاوت معناداری وجود دارد، به طوری که سطح روان پریش گرایی در معتادان به مواد مخدر بالاتر است. این یافته در پژوهش های ابو عرب و هاشم (۱۹۹۵)، نیشیت و همکاران (۱۹۹۴)، لادهی و تاکور (۱۹۹۳) دورتی و متیوز^۴ (۱۹۸۸)، افخم ابراهیمی و همکاران (۱۳۸۳) و عامری (۱۳۸۱) نیز تکرار شده است که با توجه به آن می توان گفت، احتمالاً معتادان به مواد مخدر می توانند ویژگی هایی را بروز دهند که معمولاً در بین افراد روان پریش یافت می شود و با توجه به محیط های خاص برای ابتلا به روان پریشی آسیب پذیرتر هستند.

در مطالعه حاضر (TCI) و (EPQ-R) ابزارهای مناسبی در تمایز معتادان به مواد مخدر و افراد عادی بود. بنابراین ملاحظه ابعاد (TCI) و (EPQ-R) در طرح ریزی پیشگیری و درمان اعتیاد به مواد مخدر، مهم به نظر می رسد.

1- Abu-Arab, M., & Hashem, E.

2 - Nishith, P.

3 - Lodhi, P.H., Thakur, S

4 - Doherty, O., & Matthews, G.

پیشنهادات پژوهشی

پیشنهاد می‌شود این آزمون‌ها بر روی معتادان به مواد مخدری که درمان شده‌اند نیز اجرا تا اثر شخصیت به خوبی معلوم شود. به علاوه، این پرسشنامه‌ها در سایر مراکز و محل‌های نگهداری معتادان به مواد مخدر (مثل مراکز بستری) و روی معتادان به مواد مخدر زن نیز اجرا شود.

منابع

- افخم ابراهیمی، عزیزه؛ افتخار، مهرداد؛ وحدت، آرش (۱۳۸۳)، "روان پریش گرایی در مصرف کنندگان حشیش". فصلنامه اندیشه و رفتار، ۳، ۱۰، ۲۳۴-۲۴۰.
- حاج سید جوادی، علیرضا (۱۳۸۳)، "بررسی نقش یکی از عوامل مزاجی شخصیت (تازه جویی) در سوء مصرف یا وابستگی به مواد اپیوئیدی". رساله دکتر. تهران: دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- رحمانیان، مهدیه؛ حسنی، جعفر (۱۳۸۴)، "مقایسه هیجان طلبی در افراد سوء مصرف کننده مواد و افراد بهنجار". فصلنامه اندیشه و رفتار، ۳، ۱۱، ۳۳۵-۳۴۱.
- سایت ستاد مبارزه با مواد مخدر، ۱۳۸۶.
- عامری، کفایت (۱۳۸۱)، "بررسی رگه‌های شخصیتی دو نظام کلونینجر و آیزنگ در گروه معتاد و غیرمعتاد". پایان نامه کارشناسی ارشد. تهران: دانشگاه تربیت مدرس.
- کاویانی، حسین (۱۳۸۴)، "اعتباریابی و هنجارسنجی پرسش نامه سرشت و منش کلونینجر در جمعیت ایرانی". مجله دانشگاه علوم پزشکی تهران، ۶۳، ۲، ۸۹-۹۸.
- کاویانی، حسین؛ پورناصح، مهرانگیز؛ موسوی، اشرف السادات (۱۳۸۴)، "هنجاریابی و اعتبارسنجی فرم تجدید نظر شده پرسشنامه شخصیتی آیزنگ در جمعیت ایرانی". فصلنامه اندیشه و رفتار، ۳، ۱۱، ۳۰۴-۳۱۱.
- کاویانی، حسین. (۱۳۸۲)، "نظریه زیستی شخصیت". تهران: انتشارات سنا.

References

- Abbate-Daga, G., Amianto, F., Rogna, L. and Fassino, S. (2007). "Do anorectic men share personality traits with opiate dependent men? A case- control study". *Addictive Behaviors*, 32, 1, 170-174.
- Abu-Arab, M., & Hashem, E. (1995). "Some personality correlates in a group of drug addicts". *Personality and Individual Differences*, 19, 5, 649-653.
- Acton, G.S. (2003). "Measurement of impulsivity in a hierarchical model of personality traits: implications for substance use". *Substance Use & Misuse*, 38, 1, 67-83.
- Adams, J. B., Heath, A.J., Young, S.E., Hewitt, J.K., Corely, R.P., & Stallings, M.C. (2003). "Relationships between personality and preferred substance and motivations for use among adolescent substance abusers". *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 29, 3, 691-712.
- Cloninger, C.R. (1987). "A systematic method for clinical description and classification of personality variants". *Archives of General Psychiatry*, 44, 573-588.
- Cloninger, C.R. (1991). "Brain networks underlying personality development". In B.J. Carroll, & J.E. Barrett (ed), *Psychopathology and the Brain*. New York: Raven Press. PP. 183-208.
- Cloninger, C.R. (2004). "Feeling good: the science of well-being". New York: oxford University Press.
- Doherty, O., and Matthews, G.(1988). "Personality characteristics of opiate addicts". *Personality and Individual Differences*, 9, 1, 171-172.
- Evren, C., Evren, B., Yancar, C., and Erkiran, M. (2007). "Temperament and character model of personality profile of alcohol- and drug dependent inpatients". *Comprehensive Psychiatry*. 48. 3. 283-288.

- Fassino, S., Abbate Daga, G., Delsedime, N., Rogna, L. and Boggio, S. (2004). "Quality of life and personality disorders in heroin abusers". *Drug and Alcohol Dependence*, 76, 1, 73-80.
- Gerdner, A., Nordlander, T., Pedersen, T. (2002). "Personality factors and drug of choice in female addicts with psychiatric comorbidity". *Substance Use & Misuse*, 37, 1, 1-18.
- Helmus, T.C., Downey, K.K., Arfken, C.L., Henderson, M. J. and Schuster, C.R. (2001). "Novelty seeking as a predictor of treatment retention for heroin dependent cocaine users". *Drug and Alcohol Dependence*. 61. 3. 287-295.
- Hosak, L., Preiss, M., Halir, M., Cermakova, E., and Csemy, L. (2004). "Temperament and character inventory (TCI) personality profile in methamphetamine abusers: a controlled study". *European Psychiatry*. 19. 4. 193-195.
- Kaplan, H.I., & Sadock, B.J. (2003). "Synopsis of psychiatry: behavioral sciences , clinical psychiatry (9th ed.)". Philadelphia: Williams & Wilkins.
- Le Bon, O., Basiaux, P., Streel, E., Tecco, J., Hanak, C., Hansenne, M., Anseau, M., Pelc, I., Verbanck, P. and Dupont, S. (2003). "Personality profile and drug of choice; a multivariate analysis using Cloninger's TCI on heroin addicts, alcoholics, and a random population group". *Drug and Alcohol Dependence*. 73. 2. 175-182.
- Lodhi, P.H., Thakur, S.(1993). "Personality of drug addicts: Eysenckian analysis". *Personality and Individual Differences*,15. 2. 121-128.
- Nishith, P., Mueser, Kim T. and Gupta, P. (1994). "Personality and hallucinogen abuse in a college population from India". *Personality and Individual Differences*, 17. 4. 561-563.
- Pellissolo, A., Said, S., Pezous, A.M., Guillem, E. and Lepine, J.P. (1997). "Personality profiles in substance abusers using the temperament and character inventory (TCI)". *Biological Psychiatry*, 42. 1. 31S.
- Weijers, H.-G., Wiesbeck, G.A., Wodarz, N., Keller, H., Michel, T. and Boning, J. (2003). "Gender and personality in alcoholism". *Archives of Women's Mental Health*. 6. 4. 245-252.